

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОЮ ПРАВООХОРОННОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Міжнародна правоохоронна діяльність здійснюється спеціально уповноваженими на це органами й міжнародними організаціями за встановленою в національних законах або міжнародних нормативно-правових актах процедурою й полягає в розгляді юридично значущих справ, виявленні правопорушень та обвинуваченні держав чи фізичних осіб, винних у їх вчиненні, в деяких випадках – і в застосуванні до правопорушників примусових заходів, регламентованих національним законодавством або міжнародними нормативно-правовими актами, а також у представництві й захисті прав та законних інтересів фізичних осіб і держав, використанні превентивних заходів по забезпеченню їх безпеки [Див.: 1, с. 346-398; 2, с. 489-507; 3, с. 610-611; 8, с. 9-31].

З розбудовою незалежної Української держави Міністерство внутрішніх справ (МВС) України активно включилось у міжнародну діяльність, яку організаційно забезпечує спеціально створений у МВС підрозділ – Департамент міжнародних зв'язків. Правове підґрунтя участі органів внутрішніх справ (ОВС) України в міжнародній правоохоронній діяльності становить сукупність нормативно-правових актів, які проголошують правові норми, що регламентують суспільні відносини між ОВС, правоохоронними й судовими органами України та інших країн світу, органами державної влади, відповідними міжнародними організаціями, громадськими об'єднаннями, громадянами України, іноземцями й особами без громадянства в міжнародній правоохоронній сфері. Основними цілями міжнародної діяльності України в правоохоронній сфері є: а) забезпечення участі ОВС України в міжнародному співробітництві на двосторонньому, регіональному й універсальному рівнях; б) використання зарубіжного досвіду й потенціалу міжнародної співпраці для вдосконалення діяльності ОВС; в) забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України в питаннях, що стосуються ОВС і підвищення міжнародного авторитету України в цілому, її правоохоронних органів та ОВС, зокрема [Див.: 3, с. 616-626; 7, с. 6-16].

Сучасний етап розвитку суспільства, становлення України як суверенної правової й демократичної держави характеризується властивим абсолютній більшості країн, що утворилися на території колишнього СРСР, посиленням так званої „тінізації” соціально-економічних процесів, яка об'єктивно перетворюється на одну з найреальніших загроз державності [5]. Світові масштаби цього суспільно-небезпечного явища вражають. Так, за даними міжнародних експертів, глобальний обіг транснаціональної тіньової економіки нині оцінюється в межах 1 трильйона доларів США на рік, щороку через світову фінансову систему відмивається близько 500 мільярдів. В Україні, як і на території її партнерів по Співдружності Незалежних Держав (СНД), криміналітет дедалі ширше використовує міжнародні тіньові рейдерські схеми одержання значних матеріальних ресурсів, надприбутків і легалізації доходів. Вислів: „злочинність кордонів не визнає” – дедалі більше стає для держави реальною аксіомою [6].

Усе це, з одного боку, ставить перед Україною нові організаційно-правові, інформаційно-методичні та інші проблеми управління міжнародною правоохоронною діяльністю ОВС, а з другого – посилює злободенність уже існуючих завдань і загострює необхідність їх оперативного розв'язання. Серед найбільш актуальних питань сучасності необхідно вирізнити насамперед (а) системну координацію й контроль управлінської діяльності; (б) обмін досвідом та оперативно-службовою й окремими спеціальними інформаційно-методичними базами даних; (в) взаємодію в розробці й реалізації управлінських рішень в царині міжнародної правоохоронної діяльності ОВС щодо протидії відмиванню доходів, здобутих злочинним шляхом; (г) захист законних майнових прав громадян і економічних інтересів суб'єктів господарювання незалежно від форм власності та країни реєстрації; (д) дотримання законності у сфері інтелектуальної власності; (е) боротьбу з контрабандою, комп'ютерною злочинністю, тіньовою економікою, нелегальною міграцією, незаконним обігом наркотиків, тероризмом, торгівлею людьми та зброєю тощо. Ураховуючи обмежені обсяги публікації, коротко зупинимося на розгляді лише деяких із цих проблем.

Усвідомлюючи, що протидія легалізації брудних доходів неможлива без дієвого міжнародного співробітництва ОВС країн пострадянського простору, що входять до СНД, на спеціальній Раді Міністрів внутрішніх справ (РМВС) держав – учасниць СНД щодо протидії найбільш небезпечним сучасним кримінальним проявам, яка нещодавно відбулася в столиці Азербайджану, українська делегація запропонувала створити загальний перелік комерційних структур з кримінальними капіталами, організувати і здійснити спільні заходи з відстеження й документування злочинних фінансових потоків. Було підкреслено, що так зване рейдерство дуже швидко перетворилося на конче актуальну й масштабну проблему для України, оскільки воно тісно пов'язано з діяльністю корумпованих посадовців держструктур і нерідко спирається й на інтереси міжнародних кримінальних інвесторів. Ілюстрацією цьому служать як спроби, так і конкретні факти встановлення контролю кримінальних структур над ринком „Озерка” в Дніпропетровську, об'єктами рекреаційних зон Криму, над окремими стратегічними для України підприємствами (наприклад, обласними енергетичними компаніями) та ін. Вдалий досвід подолання цієї проблеми напрацьований російськими ОВС, до яких і звернулися вітчизняні правоохоронці з проханням надати можливість його вивчити й налагодити регулярний взаємообмін інформацією стосовно причетних до такого „бізнесу” осіб і структур, і прийнятих щодо них управлінських рішень, а також практичних шляхів та ефективності їх реалізації в правоохоронній практиці [6].

Продовжує загострюватися також актуальність питання управління міжнародною правоохоронною діяльністю ОВС України в царині боротьби з комп'ютерною злочинністю, яка як негативне суспільно небезпечне кримінально-правове явище виникла з впровадженням в економіку сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій. Як її наслідки – в країні активно поширюються такі протиправні діяння, як підробка й шахрайське використання платіжних карток, шахрайство із застосуванням комп'ютерної техніки, в тому числі через мережу Інтернет, несанкціоноване втручання в роботу телекомунікаційних систем. Практика показує, що такі злочини характеризуються високим рівнем латентності, технологічного забезпечення, організованістю й міжнародними зв'язками. Прогнози стосовно перспектив і динаміки цього виду злочинності невтішні, оскільки подальший розвиток й вдосконалення комп'ютерних технологій і техніки неминуче

приведе до зростання й обтяження комп'ютерних злочинів, а механізми їх учинення, приховування й маскування, а значить, і процеси їх виявлення й документування будуть ускладнюватися [4, с. 307-331]. Зрозуміло, що все це буде вимагати максимально ефективного організаційно-правового й інформаційно-методичного забезпечення управління процесами протидії цим злочинам, розробки й запровадження в правоохоронну практику новітніх технологій і методології управління [1, с. 57-109].

Осіня 2007 р. РМВС держав – учасниць СНД щодо протидії сучасним найбільш небезпечним кримінальним проявам була одноставна в тому, що тіньова економіка є багатограним суспільно небезпечним явищем, яке породжує й інші особливо небезпечні й тяжкі для суспільства криміногенні явища і процеси. Серед них – нелегальна міграція, торгівля людьми та зброєю, незаконне розповсюдження наркотиків, цинічне й жорстоке використання в злочинному бізнесі природного бажання людини знайти краще життя, якщо не у своїй, то в чужій країні. За даними правоохоронних органів, за переправлення через кордон України одного нелегального мігранта, маршрут якого СНД – Євросоюз, організатори виплачують провідникам близько 5 тис. доларів США, а їх прибуток становить від 10 до 15 тис. доларів. Про масштаби кримінальних капіталів, що обертаються в тіньовому бізнесі, про безпеку, яку це явище становить для країни, свідчить те, що останніми роками спостерігається зростання чисельності нелегалів-транзитерів, які пробіраються територією України до омріяної Європи, буквально в геометричній прогресії! Так, якщо на початку 90-х років їх затримували сотнями, а в першому десятилітті нового століття – тисячами, то нині їх налічується вже десятки тисяч. Приміром, у 2006 р. працівники правоохоронних органів не дали перетнути західний кордон 38 тисячам нелегалів, ліквідували 44 канали незаконної міграції і притягли до кримінальної відповідальності 200 організаторів такої злочинної діяльності та їх пособників. При цьому, зауважимо, активними учасниками фактично всіх злочинних угруповань були іноземні громадяни. У 2007 р. вже припинено діяльність 9-ти таких злочинних спільнот [6].

Підкресливши транснаціональний характер незаконної міграції у виступі на нараді РМВС в Азербайджані в.о. міністра внутрішніх справ України М.В. Корнієнко закликав особливу увагу приділити спільним оперативним розробкам злочинних угруповань з міжнародними зв'язками, що діють на території СНД: „Найбільш суттєвим аспектом такого співробітництва, на наш погляд, є безперервний інформаційний обмін щодо кримінальних груп та осіб, причетних до організації каналів торгівлі людьми і незаконної міграції, а також стосовно фірм-посередників у працевлаштуванні за кордоном, виявлених жертв работоргівлі тощо” [6].

І сьогодні продовжують існувати об'єктивні підстави прогнозувати подальшу наркоекспансію на значній пострадянській території. Нині в Україні вже маємо понад 170 тис. зареєстрованих споживачів наркотиків, причому головна сучасна відмінність нелегального ринку – дедалі активніший інтерес до нашої країни з боку міжнародного наркобізнесу. За останні 5 років (2001-2006 рр.) ОВС разом з іншими правоохоронними органами ліквідувала понад 600 міжнародних каналів контрабандного переміщення наркотиків. До того ж вітчизняна специфіка полягає в тому, що Україна має власну сировинну базу: кліматичні й географічні умови дозволяють досить продуктивно вирощувати мак і коноплю. З незаконного обігу за цей час вилучено понад 240 кг героїну й кокаїну, понад 260 тис. доз синтетичних психотропних речовин [4, с. 272-306, 324-331].

МВС України послідовно реалізує політику зміцнення й розширення міжнародного співробітництва в цій сфері, здійснює практичні кроки по недопущенню контрабанди наркотиків як на територію держави, так і їх транзитного переміщення. Прикладом успішної співпраці є традиційне проведення міждержавної операції „Канал” у прикордонній зоні з Росією, Белоруссю й Молдовою. Результативно в цьому напрямку є також взаємодія з правоохоронними органами інших країн, зокрема, Туреччини, Угорщини, Польщі, Німеччини та ін. Окрім того, чинне українське законодавство дозволяє здійснювати разом з іноземними правоохоронцями міжнародні контрольні поставки. Така схема вже досить чітко відлагоджена, свідченням чому є підсумки багатьох десятків подібних операцій [5]. Разом із тим і сьогодні проблема міжнародного співробітництва ОВС у цій царині, як і колись, ще залишається до кінця не розв'язаною й досить актуальною. Перш за все це викликано явно недостатньою інформаційно-методичною й повсякденною практичною взаємодією з державами, що безпосередньо не межують з Україною.

Активна зовнішньополітична діяльність нашої країни, участь у численних міжнародних правоохоронних заходах, у тому числі антитерористичної спрямованості, наявність відповідних зовнішніх і внутрішніх чинників – усе це підвищує вірогідність терористичних актів, спрямованих проти України. Держава визнає боротьбу з тероризмом одним з визначальних напрямків своєї державної політики і однією з актуальних проблем міжнародної правоохоронної діяльності ОВС, а тому бере активну участь у розробці стратегії й механізмів забезпечення ефективного протидії терористичним проявам. У національне законодавство імплементаються відповідні положення міжнародних конвенцій і резолюцій Ради безпеки ООН, створюється нормативно-правова база щодо протидії фінансуванню терористичної діяльності. Згідно з українським національним законодавством головним органом у загальнодержавній системі антитерористичної діяльності є Служба безпеки України (СБУ). ОВС, реалізуючи свої повноваження, надають Антитерористичному центру при СБУ необхідні сили й засоби, забезпечують їх використання в перебігу практичних операцій. Але проблема достатньо ефективного управління міжнародною правоохоронною діяльністю ОВС в цьому напрямку у зв'язку зі змінами й періодичними ускладненнями міжнародної обстановки, зовнішнього і внутрішнього політичного курсу України та інших держав не тільки залишається, а й, на жаль, зростає.

Ось чому, розуміючи необхідність і важливість подальшого поліпшення управління міжнародною правоохоронною діяльністю ОВС, на вже згадуваній спеціальній нараді РМВС держав – учасниць СНД щодо протидії найбільш небезпечним сучасним кримінальним проявам. М.В. Корнієнко оприлюднив пропозиції МВС України щодо подальшого вдосконалення взаємодії правоохоронних органів держав Співдружності. Він, зокрема, підкреслив необхідність продовжувати практику зустрічей правоохоронців на регіональному рівні, особливо в прикордонних областях, у тому числі й за участю керівників галузевих служб [6]. На часі також остаточне врегулювання проблемних питань організаційно-правового й інформаційно-методичного забезпечення діяльності Бюро з координації боротьби з організованою злочинністю та іншими небезпечними видами злочинів на території країн СНД й обговорення можливого розширення його повноважень. Подальшої поглибленої теоретичної розробки потребують організаційно-правові засади управління міжнародною правоохоронною діяльністю ОВС.

Список літератури: 1. Аванесов Г.А. Криминология. Управление. – Горький: Горьк. ВШ МВД СССР, 1975. – 423с. 2. Адміністративне право України: Підручник // За ред. Ю.П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544с. 3. Бандурка О.М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України. – Х.: НУВС МВС України, 2004. – 780с. 4. Бандурка О.М., Фролова О.Г., Бандурка О.О. Криминологія: Монографія / За заг. ред. О.М.Бандурки. – Х.: Титул, 2006. – 446с. 5. Корнієнко М.В., Дурдинець В., Ярмиш О. Курс – на євроінтеграцію // Іменем Закону: Журн. – 2007. – №31(5573). – С. 6, 7. 6. Корнієнко М.В. Сучасні виклики і загрози: в пошуках адекватної протидії // Іменем Закону: Журн. – 2007. – №37(5579). – С. 4,5. 7. Матюхіна Н.П. Управління поліцією

зарубіжних країн: сучасні підходи та ключові поняття. – Х.: Гриф, 2006. – 301с. 8. Фролова О.Г. Новітня методологія в управлінні в органах внутрішніх справ. – Донецьк: ДІВС МВС України, 2001. – 312с.

Надійшла до редакції 29.10.2007 р.